

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

Кафедра психології

ПОГОДЖЕНО:

Начальник кафедри,
кандидат психологічних наук,
доцент
О.М.Мірошніченко

«___»_____2019 р.

СИЛАБУС

**навчального курсу «Економічна психологія»
спеціальність 053 «Психологія»
форма навчання: денна**

РОЗРОБНИК:

доцент кафедри,
кандидат психологічних наук, доцент

І.Б. Волеваха _____

ЗАТВЕРДЖЕНО:

на засіданні кафедри психології

Протокол № __ від «__»_____2019 р.

Кредити та кількість
годин:

4 кредити ECTS; години: 30 лекційних, 30
практичних та 60 самостійна робота.

Чернігів 2019

Анотація курсу

Економічна психологія - комплексна прикладна галузь психологічної науки, що інтенсивно розвивається в останні роки. Предметом економічної психології є психологічні закономірності економічної поведінки людини, пов'язаного з виробництвом, розподілом, обміном і споживанням товарів і послуг. Вона вивчає закономірності взаємодії і взаємного впливу економічних чинників і психологічних явищ в регуляції економічної поведінки. За своїм статусом економічна психологія є суміжною науковою дисципліною (або міждисциплінарної галуззю знання), що об'єднує теоретичні положення, методи і результати досліджень, накопичені як у психологічній науці, так і в економіці.

При вивченні цієї дисципліни буде зроблено ставку на поєднання традиційних (звичних) форм роботи лекція, обговорення питань семінару, з такими формами як рольові та ділові ігри, імітаційне моделювання, виконання практичних вправ.

Мета курсу

Метою викладання навчальної дисципліни «Економічна психологія» є здобуття студентами знань особистісних і групових властивостей та поведінки у економічному середовищі, навичок аналізу та прогнозування впливу економічних явищ на формування особистості і її поведінку, вмінь розробки засобів соціально-психологічного впливу на формування економічних установок та настроїв населення.

Організація навчання

Тематичний план

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Семінари	Практичні заняття	Самостійна робота
Розділ 1. Психологічні чинники в житті суспільства, груп, індивідуумів, як суб'єктів економічних відносин						
1	Тема 1. Економічна психологія як галузь психологічної науки	8	4		2	2
2	Тема 2. Економічна свідомість	17	4		4	9
3	Тема 3. Економічна поведінка та прийняття економічних рішень	19	4		4	11
4	Тема 4. Психологія грошей. Відношення до доходів та заощаджень.	16	4		4	8

5	Тема 5. Економічна соціалізація	18	4		4	10
Розділ 2. Психологічні чинники у сфері суспільного виробництва						
6	Тема 6. Психологія маркетингу і реклами	20	4		6	10
7	Тема 7. Психологія підприємництва та зайнятості	22	6		6	10
Всього годин за курсом		120	30		30	60

Завдання до практичних занять

Підготовка до практичного заняття передбачає опрацювання матеріалів, необхідних для успішного виконання практичних завдань. Ваші бали залежать від вашої попередньої підготовки та активності на практичних заняттях.

Тема № 1. Економічна психологія як галузь психологічної науки

План

1. Вивчення психологічних методик дослідження психологічних механізмів економічного поведіння.

2. Розробка методів емпіричних досліджень економічних явищ у природних (польових) умовах

3. Мозковий штурм. Основні завдання та методи роботи практичного психолога в різних сферах економічної діяльності.

Методичні вказівки щодо підготовки. Повторити навчальний матеріал: основні поняття економічної психології: економічна поведінка, економічні відносини, суб'єкти економічної поведінки і економічних відносин. методи дослідження економічної психології.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 6, 7.

Допоміжна: 8, 15.

Інформаційні ресурси: 2, 3, 6, 7.

Тема № 2. Економічна свідомість.

Заняття 1

План

1. Вивчення методик психологічної діагностики економічних установок і складових економічної поведінки індивіда.

2. Практичне завдання (робота у підгрупах)

Компанія «Комп'ютерні мережі» вирішила провести дослідження уподобань і характеристик своїх споживачів з метою здійснення більш гнучкої маркетингової політики. Засобом обрано он-лайн тестування. Вам, психологу, поставлене завдання скласти розділ опитувальника для

дослідження способу життя споживачів Інтернету та мережевих послуг. Складіть список параметрів даного дослідження і сформулюйте мінімум по одному питанню до кожного з них з варіантами відповідей.

Заняття 2

План

Презентації «Етнонаціональні особливості економічних установок.

Методичні вказівки щодо підготовки. Студенти об'єднуються у підгрупи і вдома готують презентації економічних установок: 1 підгрупа – мешканців США; 2 підгрупа – Німеччини; 3 підгрупа – Китаю; 4 підгрупа – України. Висвітлюються такі аспекти, як ставлення до власності, особливості споживацької поведінки, ставлення до заощаджень, особливості підприємницької поведінки, ставлення до податків тощо.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 6, 7.

Допоміжна: 3, 4, 5, 8.

Інформаційні ресурси: 1, 2, 3, 6.

Тема № 3. Економічна поведінка та прийняття економічних рішень.

Заняття 1-2

План

Практичне заняття - ділова гра «Ціни на нафту».

Методичні вказівки щодо підготовки. У грі моделюються ділові (партнерські і конкурентні) відносини. Аналізується вплив індивідуальних особливостей учасників переговорів на хід і результати угоди, дається порівняльний аналіз міжіндивідуальної і міжгрупової взаємодії в процесі здійснення операції. Виділяються психологічні чинники, що впливають на вибір партнерів по переговорам і взаємини, що складаються між ними. Повторити матеріал щодо психологічних особливостей покупців, когнітивних, емоційних та комунікативних процесів, пов'язаних з поведінкою покупця, психологічні моделі, що пояснюють поведінку покупців.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4, 6,.

Допоміжна: 3, 5, 8, 9, 15, 17.

Інформаційні ресурси: 1, 2, 3, 4, 7.

Тема № 4. Психологія грошей. Ставлення до доходів та заощаджень.

1. Самодіагностика власного «грошового» типу особистості.
2. Круглий стіл «Причини грошових розладів у молодих людей в сучасних умовах та їх корекція».

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Допоміжна: 3, 4, 5, 14, 15, 17.

Інформаційні ресурси: 1, 2, 3, 6.

Тема № 5. Економічна соціалізація.

Заняття 1-2

План

Тренінг економічної соціалізації дітей/підлітків.

Методичні вказівки щодо підготовки. Тренінг проводиться викладачем. Студентам опрацювати матеріал з теми: поняття економічної соціалізації, розуміння дітьми економічних явищ, психологічні аспекти економічного навчання дітей та підлітків.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Допоміжна: 3, 4, 5, 6, 8.

Інформаційні ресурси: 1, 2, 3, 6.

Тема № 6. Психологія маркетингу і реклами.

Заняття 1.

Виконання практичних вправ

1. *Завдання* (робота у підгрупах). Спроектуйте концептуальні засади іміджу бізнес-організації певної сфери за вибором (банк, виробниче підприємство, магазин тощо).

Параметр іміджу	Головна ідея, зміст

2. *Ситуація.* Ви психолог мережі магазинів взуття, яка щойно відкрилась у великому місті. Керівництво компанії залучило Вас до роботи щодо обрання цільового сегмента споживачів.

Завдання. Спираючись на відомі Вам раніше проведені дослідження, визначте традиційні для нашого суспільства психологічні типи споживачів, їх домінуючі цінності та мотиви, особливості поведінки, і запропонуйте вид товару для кожного з них.

№ з/п	Психологічні типи споживачів	Домінуючі цінності, мотиви, особливості поведінки	Товар (взуття)
1	«Кар'єристи»	Престиж, досягнення високого соціального статусу, бажання підкреслити статус і професію, потреба у позитивній оцінці людей «які розуміються в цьому»	Дорогі моделі відомих брендів, діловий стиль

2			
3			
і т.д.			

Заняття 2-3.

Групова робота. Розробка реклами свого ВНЗ для демонстрації у різних ЗМІ

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3.

Допоміжна: 2, 6, 7, 11, 12, 13, 16, 17.

Інформаційні ресурси: 1, 2, 3, 4, 5, 6.

Тема № 7. Психологія підприємництва та зайнятості.

Заняття 1-2.

Ділова гра «Виробництво»

Проводиться викладачем, студенти виступають у ролі учасників-«підприємців. Повторити матеріал щодо психологічних аспектів підприємництва, психології виробника і споживача.

Заняття 3.

Демонстрація студентами підготовлених у підгрупах фрагментів тренінгів:

1. Робота психолога з підприємцями-початківцями та особами, що готуються до підприємницької діяльності щодо формування комунікативних і лідерських якостей.

2. Робота психолога з підприємцями-початківцями та особами, що готуються до підприємницької діяльності щодо формування вольових якостей та саморегуляції.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Допоміжна: 1, 4, 3, 4, 5, 6, 8, 12.

Інформаційні ресурси: 1, 2, 3, 6.

Завдання для самостійної роботи

Частина матеріалу навчальної дисципліни виносяться на самостійне опрацювання. Виконання самостійної роботи оцінюється окремо та є невід'ємною складовою успішного проходження курсу. Для виконання завдань самостійної роботи вам необхідно зробити конспект викладу теоретичних питань та записів виконання практичних завдань. Кожне

теоретичне питання має бути ґрунтовно висвітлене в обсязі не менше двох сторінок рукописного тексту.

Тема № 1. Економічна психологія як галузь психологічної науки

Питання для самостійного опрацювання:

1. Коротка характеристика методів дослідження економічної психології.
2. Основні завдання та методи роботи практичного психолога в різних сферах економічної діяльності.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 6, 7.

Допоміжна: 8, 15.

Інформаційні ресурси: 2, 3, 6, 7.

Тема № 2. Економічна свідомість.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Економічна свідомість та її вплив на поведінку індивіда.
2. Фактори розвитку економічної свідомості і поведінки.
3. Динаміка компонентів економічної свідомості на сучасному етапі.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 6, 7.

Допоміжна: 3, 4, 5, 8.

Інформаційні ресурси: 1, 2, 3, 6.

Тема № 3. Економічна поведінка та прийняття економічних рішень.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Чинники, що впливають на процес прийняття економічних рішень.
2. Ризик у прийнятті економічних рішень.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4, 6.

Допоміжна: 3, 5, 8, 9, 15, 17.

Інформаційні ресурси: 1, 2, 3, 4, 7.

Тема № 4. Психологія грошей. Ставлення до доходів та заощаджень.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Особливості ставлення до грошей у різних соціальних груп.
2. Вплив грошей на формування особистості.
3. Стимули збільшення заробітку та мотивація до праці.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Допоміжна: 3, 4, 5, 14, 15, 17.

Інформаційні ресурси: 1, 2, 3, 6.

Тема № 5. Економічна соціалізація.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Фактори та механізми економічної соціалізації
2. Засоби масової інформації і економічна свідомість та поведінка.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Допоміжна: 3, 4, 5, 6, 8.

Інформаційні ресурси: 1, 2, 3, 6.

Тема № 6. Психологія маркетингу і реклами.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Психологія продажів. Різні підходи до продажів і їх ефективність.
2. Психологія сприйняття і рекламний бізнес.
3. Психологічна типологія споживачів. Психологічні і ситуаційні чинники, що визначають сприйняття споживачів.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3.

Допоміжна: 2, 6, 7, 11, 12, 13, 16, 17.

Інформаційні ресурси: 1, 2, 3, 4, 5, 6.

Тема № 7. Психологія підприємництва та зайнятості.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Психологічні аспекти підприємницької діяльності.
2. Типи підприємців. Психологічний портрет сучасного вітчизняного підприємця.
3. Психологія зайнятості та безробіття.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Допоміжна: 1, 4, 3, 4, 5, 6, 8, 12.

Інформаційні ресурси: 1, 2, 3, 6.

Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання виконуються у вигляді:

- а) реферату до 15 сторінок за темою яка обирається з нижченаведеного переліку або індивідуальною темою погодженою з викладачем.

Теми рефератів

1. Психологічний портрет сучасного вітчизняного підприємця.
2. Особистісні кореляти ставлення до грошей.

3. Відображення економіко-психологічних понять у свідомості молоді.
4. Емоційно-вольові детермінанти ставлення до економічного благополуччя.
5. Відображення у буденній свідомості актуальних економіко-політичних понять у різних соціальних групах.
6. Психологічні характеристики та типології вітчизняних споживачів.
7. Економічна соціалізація сучасних підлітків.

б) письмового виконання практичного завдання

1. Складіть опитувальник дослідження економічної свідомості особистості.
2. Запропонуйте психопрофілактичні заходи психологічних патологій економічної свідомості.
3. Дайте стисло психологічну характеристику сучасного вітчизняного рекламного бізнесу.
4. Сформуйте програму вивчення способу життя потенціальних споживачів.
5. Підготуйте практичні рекомендації психологічного характеру підприємцю-початківцю.
6. Запропонуйте програму роботи психолога з людиною, що втратила роботу.
7. Визначте структуру та особливості іміджу будь-якої відомої організації Вашого міста, країни.

Порядок оцінювання

Оцінювання ваших досягнень відбувається за системою відображеною в Таблиці 1

Таблиця 1

№	Назва теми	Всього балів	Форма заняття та		
			Лекції (ведення конспекту)	Семінари (конспектування, питань, виступ, доповнення)	Практичні Заняття (опрацювання матеріалів для підготовки, успішне виконання завдань)
Розділ 1. Загальна теорія конфлікту					
1	Тема 1. Економічна психологія як галузь психологічної науки	6	2		2
2	Тема 2. Економічна свідомість	6	2		4
3	Тема 3. Економічна	8	2		4

	поведінка та прийняття економічних рішень				
4	Тема 4. Психологія грошей. Відношення до доходів та заощаджень.	8	2		4
5	Тема 5. Економічна соціалізація	6	2		4
Розділ 2. Особливості конфліктів різних видів та підходи до їх попередження і вирішення					
6	Тема 6. Психологія маркетингу і реклами	6	2		6
7	Тема 7. Психологія підприємництва та зайнятості	6	2		6
Разом		44	14		30
Виконання завдань для самостійної роботи		7			
Написання есе/реферату		9			
Залік		40			
Всього		100 балів			

За ведення конспекту лекцій нараховується 2 бали за кожну тему, що повністю відображена у вашому конспекті. Таким чином, за роботу на лекціях ви можете отримати до 14 балів. Нагадуємо, що під час лекцій та інших занять не припустимо відволікатись розмовами, користуватись мобільними телефонами та іншими гаджетами, порушувати дисципліну в будь який інший спосіб. Запізнення на лекцію так само не припустимі, викладач залишає за собою право не допустити до заняття студента, що порушує дисципліну або запізнюється. Поважайте працю викладача, ваших товаришів по навчанню та себе дотримуйтесь дисципліни під час освітнього процесу. Ці ж самі правила поведінки поширюються й на інші форми занять (семінари, практичні). Користування гаджетами для доступу до мережі Інтернет припустиме лише під час практичних занять за вказівкою чи дозволом викладача. Пропущені лекції слід відпрацювати переписавши конспект та продемонструвавши його викладачу, при цьому слід бути готовим відповісти на його питання за змістом лекції.

Практичні заняття можуть принести вам по 2 бали за одне заняття за умови попереднього опрацювання матеріалів для підготовки до заняття й успішного виконання всіх завдань безпосередньо на самому занятті. Не виконання завдань знижує ваш бал пропорційно відсотку й рівнів складності завдань з якими ви не впорались. Ваша присутність без підготовки та нездатність впоратись із завданнями оцінюється 0 балів. Відпрацювання пропущених чи оцінених у 0 балів занять відбувається за умови попереднього ознайомлення з матеріалами для підготовки до практичного

заняття та виконання завдань запропонованих викладачем (увага завдання можуть відрізнятися від тих, що вирішували ваші одногрупники).

Самостійна робота оцінюється викладачем з розрахунку 1 бал за тему за повністю виконані та записані в конспекті завдання.

Кожен курсант (студент, слухач) має до кінця семестру написати та надати викладачу реферат на тематику з запропонованого переліку або за власною темою узгодженою з викладачем та письмового виконання практичного завдання. Успішне виконання цього завдання оцінюється в 5 балів. При цьому оцінка відбувається узагальненням балів за 5 критеріями: 1) грамотність та оформлення 1 бал; 2) відповідність змісту темі 1 бал; 3) структурна логічність 1 бал; 4) аргументованість висновків 1 бал; 5) оригінальність роботи та культура посилань на джерела 1 бал. Максимальний бал за виконання практичного завдання – 4 бали.

Підсумковий контроль з дисципліни відбувається у вигляді усного заліку на якому ви можете отримати до 40 балів в залежності від повноти та обґрунтованості ваших відповідей. На заліку викладач задає вам 4 питання з переліку наведеного нижче, кожна відповідь дає вам до 10 балів. Якщо під час проходження курсу ви набрали 60 балів то маєте право не здавати залік вдовольнившись підсумковою оцінкою відповідно до кількості набраних балів. Схема переведення балів у підсумкову оцінку наведена в Таблиці 2.

Таблиця 2

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	Зараховано
82-89	B	
75-81	C	
64-74	D	
60-63	E	
35-59	FX	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Питання до заліку

1. Економічна психологія, її предмет і місце серед інших наук.
2. Людина в системі економічних відносин.
3. Основні методи дослідження економічної психології.
4. Моделі економічної людини в класичній економічній школі.
5. Економічна людина і соціально-економічні реформи в Україні.

6. Сучасні проблеми психології бізнесу.
7. Поняття економічної свідомості та її вплив на поведінку індивіда.
8. Психологічні проблеми переходу до нових форм власності в період реформ.
9. Економічне мислення та економічні норми.
10. Характеристика зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на економічну поведінку особистості.
11. Ризик у прийнятті економічних рішень.
12. Ринкові чинники і елементи ринкового середовища і їх вплив на поведінку суб'єктів ринку.
13. Чинники і типологія підприємницької поведінки.
14. «Грошові» типи особистості.
15. Особливості ставлення до грошей у різних соціальних груп.
16. Характеристика основних психологічних патологій, пов'язаних з грошима та напрямки їх корекції.
17. Фактори та етапи економічної соціалізації.
18. Механізми економічної соціалізації.
19. Стратегії ефективного прогнозування поведінки споживача.
20. Роль і елементи іміджу організації.
21. Поведінковий маркетинг: виявлення, формування, підтримка і використання позитивного іміджу організації.
22. Психологія споживання, попиту і маркетингу
23. Дослідження і формування потреб, система формування попиту
24. Психологія рекламної діяльності та Паблік Рілейшнз.
25. Особливості економічної психології малого бізнесу, середнього бізнесу, корпоративного бізнесу, бізнесу з іноземною участю.
26. Психологічні аспекти підприємницької діяльності.
27. Поняття підприємницького ризику, його види.
28. Підходи до визначення особистісних і професійних якостей, що сприяють підприємницькому успіху.
29. Методи складання психологічного портрету підприємця.
30. Психологія конкурентоспроможності на ринку праці, психологія різних форм зайнятості і незайнятих.

Політика академічної доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших курсантів (студентів, слухачів);
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань курсантів (студентів, слухачів).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна

1. Дейнека О. Экономическая психология. Санкт-Петербург: Изд-во СпбГУ, 1999.
2. Ложкін Г.В., Спасенніков В.В., Комаровська В.Л. Економічна психологія: Навчальний посібник. Київ: ВД «Професіонал», 2004.
3. Малахов С.В. Основы экономической психологии: Учебное пособие. Москва, 1992.
4. Потемкин В.К. Экономическая психология в системе рыночных отношений. Санкт-Петербург, 1999.
5. Радаев В.В. Экономическая социология. Курс лекций: Учеб. пособие. Москва: Аспект-Пресс, 1997.
6. Экономическая психология / под. ред. И.В. Андреевой. Санкт-Петербург, 2000.
7. Экономическая психология. Социокультурный подход. Санкт-Петербург: Питер, 2000.

Допоміжна

1. Агеев А.И. Предпринимательство: проблемы собственности и культуры. Москва, 2002.
2. Зазыкин В.Г. Психология в рекламе. Москва: ДатаСтром, 1992.
3. Китов А.И. Введение в экономическую психологию. Москва, 1983.
4. Ковалев С.Г., Филатова Е.Г. Социально-культурный подход в исследовании рынка труда. Санкт-Петербург, 1999.
5. Крегер О., Тьюсон Дж. М. Типы людей и бизнес: Как 16 типов личности определяют Ваши успехи на работе. Москва: Персей, 1995.
6. Кэссон Г. Аксиомы бизнеса. Минск, 1995.
7. Лебедев-Любимов А.Н. Психология рекламы. 2-е изд. Санкт-Петербург: Питер, 2006.
8. Бункина М.К., Семенов В.А. Экономика и психология. Москва, 1998.
9. Лозниця В.С. Психологія менеджменту. К. 2001.
10. Маслоу А. Мотивация личности. М., 1990.
11. Орбан-Лембрик Л.Е. Основы психології управління: Монографія. Івано-Франківськ: „Плай”, 2002.
12. Пачковський Ю.Ф. Психологія підприємництва: Навч. посіб. Київ: Каравела, 2006.
13. Самоукин А.И. Психология бизнеса. Москва, 1997.
14. Сарно А.А. Поддержка и регулирование мотивационных процессов в сфере трудовых отношений. Санкт-Петербург, 1997.
15. Соколинский В.М. Психологические основы экономики. Москва: ЮНИТИ, 1999.
16. Швалб Ю.М., Данчева О.В. Практична психологія в економіці та бізнесі. - К., 1999

17. Эпджел Д., Блэкуэлл Р., Минард П. Поведение потребителей. Санкт-Петербург: Питер Ком, 1999.

Інформаційні ресурси

1. <http://vuzlib.com/content/category>
2. <http://www.nbuu.gov.ua/>
3. <http://lib.kture.kharkov.ua/>
4. <http://www.psy-science.com.ua/PsInsUa.html>
5. http://www.social-science.com.ua/jornal_content/
6. http://chitalka.info/ps_26/index.html
7. http://ihtik.lib.ru/2013.05_ihtik_psychology/